

eigen kracht geschieden kan, maar „met alle biddende en smeeking“ volrecht worden moet, „biddende ten allen tijde in den geest en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid en smeeking“.

Zoo is de christen mobiel, paraat.

Zoo alleen kan hij de bewegelijkheid ontplooiën, die noodig is, zonder wankelend en zwevend te worden. Zoo alleen lost hij de vragen op, waarvoor de moderne levensverhoudingen hem stellen.

Een van deze vragen willen wij trachten thans zoo te bezien, n.l. de vraag naar de verhouding tusschen het christelijk beginsel en de moderne letterkunde.

Hier toch hebt ge zulk een quaestie, die men twintig, dertig jaar geleden nauwelijks nog als een vraagstuk zag, en die nu, binnen het verloop van slechts enkele jaren, gekomen is in het leven van schier iederen christen.

Hier hebt ge waarlijk een geschiedenis als die van den rattenjager van Hameln, want achter de tooverklanken der moderne literatuur worden onze jongeren meegelokt, onweerstaanbaar. En zooals de toovenaar uit de legende z'n slachtoffers ten slotte meetrok in de rivier, in de Wezer, zoo trekt de moderne letterkunde haar blinde volgelingen mee in de diepten der zonde en van het verderf. Met name in de laatste jaren zijn de oogen voor dit feit opengegaan. Allerwegen bespeurde men de triomfen, die de moderne letterkunde behaalde op het christelijk terrein: de vader zag het in z'n huis, de predikant op z'n catechisatie, de leeraar in z'n lesuren. Men begon in te zien, dat handelen noodig was, dat allereerst de vraag moest opgelost naar de verhouding van moderne letterkunde en christelijk beginsel, juist omdat men allerwegen zag een grijpen naar de moderne literatuur. Zoo werd al heel spoedig de vraag van algemeen belang en door steeds meerderen als zoodanig gevoeld.

Ook wij allen gevoelen haar als zoodanig. Want we grijpen allen, zij het met verschil in graad, naar lectuur, naar, laat ik het dan zoo mogen noemen, een leesboek. En dat doen we nog niet in de eerste plaats om ons te verpozen, maar om te vinden, wat we, misschien onbewust, maar toch inderdaad zoeken: vervulling van onze zielebehoefte aan aanraking met het ideale, aan een doorleven van de bekoring, die wazelijke schoonheid oefent. Want we kunnen als menschen niet buiten het schoone, buiten het ideale, zooals we niet kunnen buiten zon en licht en lucht. En, misschien wel weer onbewust, maar toch zonder twijfel, we gaan als vanzelf zoeken naar schoonheid, zoeken naar wat die behoefte vervult en zoo komen we direct op het terrein der kunst. We willen een, wat we noemen, „mooi“ boek hebben en aan alle kanten trachten we ons licht op te steken om zulk een „mooi“ boek te vinden.

Maar — stel u zelf deze vraag eens — wat is eigenlijk een „mooi“ boek, wanneer en waarom noemt ge een boek „mooi“? Het zal u niet terstond gelukken, dit bevredigend te beantwoorden, eenvoudig omdat „mooi“ niet is een enkelvoudig, maar een bijzonder samengesteld begrip. Het sluit in boeiend, bekoorlijk, leerzaam en nog veel meer, zoodat ge, samenvattend, formuleert: mooi is dat, waar ik iets aan heb. Welnu, dan hebt ge, zonder de woorden te noemen, het uitgesproken, dat ge zoekt dat wat uw zielebehoefte voldoet, het ideale, het schoone.

Zoodanige boeken nu kunt ge alleen vinden op het terrein der letterkunde — studieboeken en vakboeken nu natuurlijk buiten beschouwing gelaten — want wat valt buiten dit ruime terrein der literatuur om een of andere reden, is zeker niet ideaal, niet schoon.

En ziedaar — dan staat ge voor de quaestie die we noemden, vlak er voor.

Want dan komt de vraag: welke boeken zijn nu in de moderne letterkunde mooi, d.i. welke boeken bevredigen mijn schoonheidsgevoel, mijn behoefte aan het ideale?

Maar zoodanige vraag kunt ge als christen niet beantwoorden buiten uw christelijke overtuiging om. Want ge staat hier voor veel algemeener vragen: wat is eigenlijk schoonheidsgevoel, wat is schoonheid, wat is kunst. En als ge van dit alles u rekenschap hebt gegeven, dan komt direct de vraag: in hoeverre vind ik in de moderne letterkunde dat, wat een christelijke levens- en wereldbeschouwing kunst en schoonheid noemt, of anders, welke is de verhouding tusschen christelijk beginsel en moderne letterkunde.

Zoo ziet ge, dat het een quaestie is van belang voor ons allen, omdat het een quaestie is, die de practijk van ons christelijk leven betreft.

Nu zal het wel uw ervaring zijn, zooals het ook de mijne is, dat ieder gesprek, dat ge met iemand begint over wat hij leest en lezen wil, op deze quaestie uitloopt en al heel gauw is een gesprek over wat men lezen kan en wat men niet lezen moet of mag.

En dan blijkt, dat velen wel al over deze zaak hebben nagedacht, eenvoudig, omdat ze de moeilijkheid, die hier zoo duidelijk zich opdoet, hebben gevoeld, en dat ze toch niet gekomen zijn tot een bevredigende oplossing. En dat is alleszins verklaarbaar.

Want de vraag kan niet door nadenken alleen worden opgelost. Ze vereischt studie, studie en van de opvattingen, die de moderne letterkunde huldigt omtrent kunst en schoonheid, en van de meening, waartoe men dienaangaande komen moet op grond van z'n christelijke overtuiging.

En dan moet de laatste teerst worden vastgesteld, want zij moet de toets zijn, waarnaar men de eerste meet.

Dit is geen tendenz, niet het vooropzetten van eigen oordeel, maar het is eisch van ons christelijk levensbeginsel. Immers dit vordert vóór alle dingen een stipuleren, een vaststellen van grenzen.

Op deze prioriteit van het beginsel dient allereerst gelet bij een bespreken van deze vraag. Meerdere malen reeds heb ik bij samenspreken over de quaestie der verhouding van beginsel en letterkunde geconstateerd, dat men al te veel dit vergeet. Men zoekt de oplossing veel te veel aan den kant van het aesthetische alleen, terwijl ongetwijfeld het zwaartepunt ligt in de richting van het principiële. Eerst door een primair-stellen van het beginsel zal men de oplossing vinden.

En, juist daartegenover, beginnen velen van de letterkunde uit, van het gelezen boek, en zoeken dan naar een compromis, een minnelijke schikking tusschen de bekoring, die de moderne literaire kunst uitoefent op ieder ontvankelijk gemoed, en, het veelal geheel andere oordeel, dat men op grond van z'n beginsel uitspreken moet.

Er is zelfs een onmiskenbare neiging merkbaar, het beginsel in dezen te plooiën naar den smaak; verder nog, als in bepaalde gevallen van geen plooiën sprake kan zijn, het beginsel terug te dringen buiten het terrein der aesthetica.

Met name onder jonge menschen, jonge studenten b.v., is deze neiging sterk, en daardoor is ze gevaarlijk en maakt tegenweer noodzakelijk. Hier hebt ge wel waarlijk het zoete gedruif als van den toovenaar van Hameln. Want juist als men jong is komt men zoo gemakkelijk onder de bekoring van het zienlijke, dat dan de voorkeur krijgt boven wat niet feitelijk, niet zienlijk is. Daarom grijpt de bekoring, die van de moderne letterkunde

uitgaat, zoo gemakkelijk het licht-ontvlambaar enthousiasme der jongeren en wint ze het zoo gauw van het nog weinig levend beginsel. Daar komt nog bij, dat geloof en beginsel voor hen veelal nog zaken zijn van het verstand, terwijl de moderne literatuur ieder oogenblik haar kracht bewijst in de ontroering, die hun gemoed grijpt. Zoo moet haast het gemoed het wel winnen van het verstand, dat is, zoo moet de moderne literatuur het wel winnen van 't beginsel — en daarmee gaan ze tegelijk den toovenaar achterna, alwaar verder, steeds willooszer. En dit alles is gevolg van de, laat het dan zijn onbewuste, fout, dat het beginsel niet primair werd gesteld.

Als we dit nu zien — en een enkele blik rondom ons doet het zien — dan rust ook heel duidelijk op ons de taak hier in te grijpen en het verkeerde van deze partij-keuze aan te toonen. Niet, vooral niet, door hooghartige terechtwijzing, want dat haat daarom niet, wijl van geen bewuste overtreding sprake is. Maar door rustig, vertrouwelijk samenspreken. We moeten beginnen met te toonen, dat we begrijpen, heel de situatie begrijpen; dat we daarom ook verstaan, met welke moeilijkheden ze te worstelen hebben. Dat brengt de sfeer van vertrouwen, die noodzakelijk is om verder te komen. Want dan zullen ze beginnen zich uit te spreken, zullen ze gaan vertellen hoe ze bekoord worden door de moderne kunst, hoe ze daar vinden wat ze in hun jong en vragend hart zoo noodig hebben, schoonheid. En dan is het oogenblik gekomen om hen te stellen voor de vraag wat schoonheid is en wat de moderne kunst aan schoonheid geeft, dan moeten we, zelf uitgaande van de prioriteit van het beginsel, trachten hun te doen zien, wat volgens dat beginsel kunst is en schoonheid.

Ik wil trachten in deze richting enkele groote lijnen te trekken, door nader onder de oogen te zien wat dan naar onze overtuiging kunst is en schoonheid. Eerst dan kunnen we een juist inzicht krijgen in de verhouding van het christelijk beginsel en de moderne letterkunde, want dan kunnen we nagaan in hoeverre de opvattingen, die de moderne literatuur huldigt, overeenkomen of strijdig zijn met onze christelijke overtuiging. C. T.

De „Thiss“-serie.

De lezer zal zich misschien herinneren, hoe we indertijd in enkele artikelen handelden over den roman „Thiss“, een vervolg-roman van D. Th. Jaarsma, die in twaalf deelen verschijnen zal¹⁾. We bespraken de twee deelen, die reeds het licht zagen, „Het Ontwaken“, dat vertelt van de liefde van Thiss voor de blinde Titia, van hun huwelijk en haar dood, waardoor aan al Thiss' geluk een einde komt, en „Dageraad“, dat beschrijft hoe na de felle zieleworsteling, die Thiss over z'n verlies te strijden heeft, de ontwakende liefde voor Tiny nieuw geluk doet hopen. Als hij haar, die voor herstel van gezondheid naar Zwitserland moet, op den trein heeft gebracht, weet hij, dat hij van haar houdt, en vindt hij weer de rust, om z'n gewone leven en werk op z'n Friesche boerderij te hervatten.

Thans verscheen het derde stuk „De Branding“, dat de historie voortzet vanaf het oogenblik van Tiny's terugkeer.

Bij de bespreking van het eerste boek was ik uitvoerig op de gevaren, die aan zoo grootschen opzet van 12-deelig vervolg noodwendig verbonden zijn: dat de spanning verslappen zal bij auteur en lezer beiden; de psycho-analyse in pluizerij zal verlopen; als belangrijk zal worden uitgesponnen, wat op zichzelf niet van ingrijpende beteekenis

¹⁾ Bij den uitgever P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

CVII.

82. Uit het Woord. Stichtelijke Bijbelstudien. Tweede Serie. Eerste Bundel. Dat de genade particulier is. Amsterdam, J. H. Kruyt, 1884.

Met dezen Bundel verscheen een nieuwe Serie Uit het Woord, evenals de vorige bestaande uit drie deelen, en in hetzelfde formaat uitgegeven.

De inhoud van dezen eersten Bundel, die in November 1884 compleet was, bestaat uit vier stukken: I. Geen Christus pro omnibus, II. Getoelst aan de uitkomsten, III. De ondoorgrondelijke barmhertigheden, IV. Schijnbare strijd. Het zijn alle overdrucken uit De Heraut, waarin deze artikelenreeks van 20 April 1879—13 Juni 1880 verschenen was.

Er bestond verband tusschen de stichting der Vrije Universiteit op gereformeerden grondslag en deze poging tot eereherstelling van de gereformeerde belijdenis onzer vaders: dat de genade particulier is. Eerlijkheidshalve toch schreef Dr. Kuyper in 1879 en '80 met opzet deze artikelenreeks, opdat niemand zich tot den bouw der Universiteit mee op zou maken, zonder kennis te dragen van haar specifiek gereformeerd karakter. Ziet Strikt G. gemen, blz. 140; Uit het

Woord, Serie II, deel I, blz. 447 en De Gemeene Gratie, Deel I, blz. I.

Tot zijn vreugde mocht Dr. Kuyper al spoedig bespreken, dat deze artikelenreeks over de particuliere genade niet onopgemerkt voorbijging. Althans, nooit nog ontving hij onder het schrijven van zulk een reeks zoo vele tekenen van ernstige belangstelling als ditmaal (blz. 81). Wel kwamen er ook protesten in, maar hoe zou dit anders kunnen bij het bepleiten van een stuk der waarheid, dat nu reeds vijftig jaren van de meeste kansen niet meer gehoord werd en onder uitheemschen invloed uitsierd uit de belijdenis van het grooter deel der gemeente.

Nadat nu ruim honderd veertig jaren lang alle loongevende en geleerde theologen zoo in Duitschland als hier te lande hun kracht hadden uitgeput in het tegenspreken, weerleggen en bedekken van de particuliere genade; en er dientengevolge ook ten onzent een publieke opinie in de geloofswereld ontstaan was, dat nog aan een „bijzondere verzoening“ te gelooven, dwaasheid was; en bijna al onze predikanten zelfs vergeten waren, dat de Gereformeerde kerk er in haar bloeitijd steeds vlak anders over had geoordeeld; en men zichzelf en de gemeente, niet uit kwaad opzet, maar eenvoudig uit gemis aan beter weten, dussende gewend had aan een Schriftuitlegging, die elke mogelijkheid om nog aan een particuliere genade te gelooven, afneemt, — kon het toch waarlijk niet bevreemden, dat men eenigszins opschrikte

toen daar plotseling en onverhoeds in een der meest gelezen kerkelijke bladen, weer een pleidooi voor de particuliere genade werd aangekondigd.

We wozen er reeds voor maanden op. Toen nu bijna tien jaren geleden schrijver dezes te Amsterdam op dorp traden met een leerred over den „troost der eeuwige verkiezing“, maakte reeds dit hoogst eenvoudige feit in de Amsterdamse predikantenwereld zulk een sterke sensatie, dat één zijner collega's kort daarop in de Westkerk optrad, om aan de gemeente te verkondigen: „Wie een ander Evangelie verkondigt, dan dat de Christus voor alle menschen gestorven is, die zij verdoelt!“

Wat moest het dan wel niet zijn, nu, gelijk men zich inbeelde, door „De Heraut“ de handschoen aan heel de vaderlandsche kerk werd toegeworpen, en in veel engoren en strengeren zin, dan bedoelde loerrede het gissen deed, de oude belijdenis onzer vadersen weer woord opgenomen. Het was wel niet zoo.

Er werd wel geen handschoen toegeworpen; maar zeer bescheiden in het eerste artikel gezegd, dat de voorstanders van het „Christus pro omnibus“ dringend geboden werden, revisie op het voornis te willen geven, waarbij alle belijders der particuliere genade voor dweepers en kortzichtigen waren geschilderd. Maar dit haatte niet. Wij die slechts optraden, om tegen haren harde, meedoogenloze uitspraak ons goed recht te verdedigen, werden als aanvallers en tweedrachtzaaiers ten toon gesteld, en men stelde zich aan, alsof een kastijding voor zoo veel moedwil en kwaad opzet, het

is; dat d
nu teke
ling kom
boek is
Tiny's w
zekere, o
weer naa
dit verloe
die imm
worpen w
uiterda
ling in k
hebben t
het verho
lit wat l
Bezien
meer dan
dat veel

Thiss
bij Tiny
die zorg
ter over
ervaart T
en daard
luzoover
regelma
gezin va
avonture
van arre
met bana
van het
dam vert
vangelis
dergelij
alleen m
van het
tusschen
er eigenl
Ede, ook
van haar
hij kan z
door z'n
hij de ve
aan eigel
Pas als
oom Jac
is hij z'n
jongetje
welk kind
z'n zieler
gaan en
Als pro
psycho-
dit boek
gecomplic
dingen, t
ook meer
woord. I
de juiste
te bereik
boek toe
met ziels
beuren t
hadden i
hier. Ool
vorige or
is van b
onze con
verdiens
het als
minder v
En dat i
drukt: w
zijn in
ten) kan
deel te z

Als pro
psycho-
dit boek
gecomplic
dingen, t
ook meer
woord. I
de juiste
te bereik
boek toe
met ziels
beuren t
hadden i
hier. Ool
vorige or
is van b
onze con
verdiens
het als
minder v
En dat i
drukt: w
zijn in
ten) kan
deel te z

Als pro
psycho-
dit boek
gecomplic
dingen, t
ook meer
woord. I
de juiste
te bereik
boek toe
met ziels
beuren t
hadden i
hier. Ool
vorige or
is van b
onze con
verdiens
het als
minder v
En dat i
drukt: w
zijn in
ten) kan
deel te z

beste
—447

Prof. J
gedachten
door de
ticuliere
in den lo
migen no
is ontslag
naar Chr
woord. Zi
mensche
was hun
hoofdzaal
maar lieb
ten niet
haar per
In De
te Dr. K
zijn ouden
daad pa
deze pa
ervaren
hem was
heilsleer
doorzien
te begrip
drukte. A
een ond
keuren e

unbaar en
t zoo gauw
t komt nog
veelal nog
wrijf de
kracht be-
gript. Zoo
n van het
literatuur
n daarmee
na, almaar
is gevolg
ut, dat het

lik rondom
el duidelijk
verkeerde
iet, vooral
at dat baat
overtreding
ijk samen-
onen, dat
ipen; dat
ilkheden
sfeer van
te komen.
e spraken,
el worden
inden wat
ig hebben,
komen om
onheid is
eid geeft,
prioriteit
zien, wat
onheid.

de groote
oogen te
nst is en
ist inzicht
k beginsel
innen we
moderne
g zijn met
C. T.

1, hoe we
over den
n D. Th.
en zal),
het licht
de liefde
huwelijk
geluk een
it hoe na
z'n ver-
efde voor
haar, die
and moet,
d hij van
om z'n
boerdery

randing",
blik van

ok wies
rootschen
erbonden
ij auteur
uzery zal
itgespon-
steekenis
ordam.

een der
een plei-
d aange-

op. Toen
dezes te
red: over
kte reeds
rasmus-
ratio, dat
eskerke-
en: „Wie
de Chris-
e zij ver-

u, gelijk
de hand-
werd toe-
oren zin,
de oude
genomen.

eworpen;
el gezegd,
pro om-
op het
iders der
zichlijen
Wij die
bedoogen-
gen, wer-
in loon
n lastij-
pzet, het

is; dat de actie zal verloren gaan. En dat gevaar nu leekent zich m.i. in dit deel al af. De handeling komt niet veel verder: op het eind van dit boek is Thiss, die intusschen de bewijzen van Tiny's wederliefde heeft gezien, weer in het onzekere, omdat ze in twist gescheiden zijn en Tiny weer naar Zwitserland moest vertrekken. Wel sluit dit verloop geheel aan bij den titel „De Branding“, die immers wijst op vooruit- en weer terugge- worpen worden, maar deze episode van de historie, uiteraard een overgangstoestand, zou bij behande- ling in korter bestek beter in verhouding gestaan hebben tot het geheel. Nu hangt de draad van het verhaal in een groote en dus slappe boog. Dit wat betreft de plaats van het deel in de serie.

Bezien we nu het boek op zichzelf, dan is het meer dan de andere deelen een roman, in dien zin, dat veel meer roman-effecten zich voordoen.

Thiss is te Ede gaan wonen, om voortdurend bij Tiny te zijn, die daar op doktersadvies vertoelt. De zorg voor zijn bedrijf heeft hij aan een pach- ter overgedragen. Op de vele stille wandelingen ervaart Thiss de blijde zekerheid van wat hij hoopt en daardoor keert gaandeweg z'n gemoedsrust terug. Inzoooverre loopt de lijn van het geheele verhaal regelmatig door. Maar door z'n inwonen in het gezin van Setten beleeft hij allerlei bijkomstige avonturen: een brandstichting met haar gevolgen van arrestatie en gevangenschap, een ontmoeting met banale Amsterdammers, een propaganda-avond van het Leger des Heils, als hij z'n naar Amster- dam vertrokken kostjuffrouw, wier man in de ge- vangenis zit, een bezoek gaat brengen. Al deze en dergelijke gebeurtenissen zijn roman-effecten, die alleen maar in opzettelijk verband tot den gang van het verhaal staan, en voor een groot deel in- tusschen de actie van dit deel vormen, omdat er eigenlijk niets in voorvalt. Thiss is en blijft in Ede, ook nadat Tiny, tegen zijn zin, wegens ziekte van haar moeder naar Friesland is teruggegaan; hij kan zich niet van z'n tobberijen losmaken. En door z'n ver weg zijn en blijven van Tiny, maakt hij de verwijdering, ontstaan door z'n vasthouden aan eigen inzicht, grootter en z'n liden zwaarder. Pas als hij onder invloed van een brief van z'n oom Jacob naar Friesland is teruggegaan — Tiny is bij z'n aankomst weer weggereisd — en hij het jongetje van de huishoudster op z'n hoove, aan welk kind hij zeer gehecht is, overleden vindt, keert z'n zielrust terug. Hij kan dan weer aan z'n werk gaan en aan Tiny schrijven.

Als proeve van de nieuwste romansoort, die het psycho-pathologische op den voorgrond stelt, is dit boek niet onverdienstelijk. En de stijl, minder gecompliceerd dan in de vorige deelen, de verhou- dingen, meer naar het gewone leven, maken het ook meer een roman in den gangbaren zin van het woord. Jaarsma is een talentvol auteur en hij weet de juiste kleuren te treffen om bepaalde effecten te bereiken. Maar als deel van het geheel is dit boek toch slap, omdat juist het energielooze, dat met zielsziekte samenhangt, den gang van het ge- beuren traag doet zijn. De beide vorige stukken hadden iets frischs, iets pittigs en dat missen we hier. Ook is dit deel niet in die mate als de vorige origineel, juist omdat het meer een roman is van het moderne doorsnee-type. Daarom moet onze conclusie zijn, dat, bij de erkenning van de verdienste van dit boek als roman op zichzelf, het als deel van de serie, waartoe het behoort minder voldoet, dan wat daarvan eerder verscheen. En dat nu is het bezwaar, dat den serie-roman drukt: waar hij, afzonderlijk gezien, goed is (er zijn in „De Branding“ bepaald „mooie“ fragmen- ten) kan hij in dat wat hem betekenis geven moet, deel te zijn van een geheel, minder gelukkig zijn.

beste wapen ware om ons te bostriden. (III, 445-447).

Prof. J. J. van Oosterzee ontsierde zelfs zijn gedachtenwoord na veertigjarigen Evangeliedienst door dezen Seitenhieb op den schrijver over par- tielere genade: „Wij hebben er niet weinigen in den loop onzer bediening gekend, waarvan som- nigen nog overig zijn, maar het meerendeel reeds is ontslapen; christenen wien het genoeg was zich naar Christus te noemen, en aan der Apostelen woord zich te houden, zonder voorts veel naar menselijke namen of vormen te vragen. De leer was hun dierbaar, maar het leven veel meer de hoofdzaak; Gods verborgen dingen geloofden zij, maar lieten die eerbiedig over aan Hem; zij twist- ten niet over particuliere genade, maar hadden haar persoonlijk ervaren“.

In De Standaard van 24 Februari 1881 merkt Dr. Kuyper op, hoe Dr. Van Oosterzee er op zijn ouden dag voor uitkwam, dat de genade metter- daad particulier is; immers dat elk goed Christen deze particuliere genade aan zijn ziel ervaren heeft; maar hoe inconsequent het van hem was, dat hij aan de poging om dit, heel de heilsleer beheerschende feit nu ook dogmatisch te doorzien en in den samenhang van de Openbaring te begripen, het brandmerk van twisten op- drukte. Mocht al de onnadenkende menigte zulk een onderzoek hinderlijk vinden en spitsvondig keuren en als twistgeschrijf veroordeelen, dan be-

Van de serie dierboeken van Hermann Löns, die de Uitgever Schoonderbeek te Laren in uitste- kend verzorgd niterlijk en pittig met pensteekeningen geïllustreerd doet verschijnen, bespraken we de twee eerste: „Mummelman“ en „Op de Bergwei“. Thans verscheen een derde nummer, „De Kraaien- hut“, een bundel schetsen weer van jacht-ervaringen in hei en bosch.

't Is opmerkelijk en als een verdienste aanstonds te noemen, dat de leetuur van Löns' werk, ofschoon dit toch steeds van één type is, niet vervoeft. Ook dit derde boek lezen we weer met dezelfde belang- stelling als de beide eerste. De verteltrant is pittig, spanning en ontspanning staan in goede verhou- ding. Zelfs lijkt mij de samenstelling van dit derde deel beter dan die van de beide vorige boeken, omdat de afzonderlijke stukken meer in harmonie blijven.

In het eerste artikel over deze serie schreef ik uitvoerig over de verdiensten van dezen auteur. En het is een genoegen te kunnen constateeren, dat die qualiteiten niet verminderen bij de ver- meerdering van productie, een gevaar waaraan met name dit genre blootstaat. Ook hier vinden we weer diezelfde visie op de natuur der dieren, diezelfde belangstelling voor alles wat leeft en dus levens- uiting heeft. Meer nog dan in de andere deelen genieten we hier van natuurbeschrijving (Lente op de heide, Het Groene Meibosch e.d.) en al zijn ze niet alle even gelukkig (zoo „rammelt“ b.v. het begin van de schets „Waar de Oeder ruicht“), over 't algemeen verdienen ze het praedicaat „mooi“. Löns is een jager, maar, ik zei het al eerder, schieten is niet z'n hoogste geluk. Hij is een waarnemer, een die oog heeft voor het schoone in de levende natuur en die z'n indrukken vorm weet te geven. Misschien ligt daarin wel de ver- klaring van het frissche, dat z'n werk kenmerkt.

We behoeven geen nadere omschrijving te geven van den inhoud der schetsen. Ze vertellen van hertenjacht, vossenjacht in sneeuwnachten, het lok- ken van kraaien met een uil, forellenvangst met een kunstvlieg, jacht in groote wildernissen en in opgaand dennehout, zijn in afwisseling ook bij gelijkheid van onderwerp. Wie dan ook de beide eerste boeken met genoegen gelezen heeft, zal zeker van dit derde deel kunnen genieten; sommige schetsen doen voor de beste van „Mummelman“ niet onder. Maar ook hier zien we op enkele pa- gina's weer hetzelfde verchijsel, dat we eerder opmerkten, soms valt de auteur uit den toon van het geheel en komt iets grofs in de beschrijving. 't Is wel niet een hinderlijk gebrek, maar 't ontsiert toch een in vele opzichten fijn boek als deze bundel zeker genoemd mag worden. Vertaling maakt in den regel zulke effecten scherper: misschien kan hij eventueel volgende deelen er op worden gelet.

Naschrift. Door copie-verzetting is tot nu toe onvermijdelijk gebleven, dat ik in dank ontving van J.C.S. te E. f250 voor Alice Nahon.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Het nabije Oosten.

I.

Het ligt in ons voornemen in eenige artikelen te wijzen op den zendingsarbeid in het Nabije Oosten.

Het woord zelf wijst op een tegenstelling; want tegenover het Nabije Oosten staat het Verre Oosten. Met het laatste wordt dan voornamelijk China be- doeld, en ook Japan; het Nabije Oosten zoeken wij vanzelf dichter bij; het sluit met name de landen rondom den Oosthoek der Middellandsche Zee in: Klein-Azië, Syrië, Palestina, Egypte; maar

hoorde toch een wetenschappelijk man als Van Oosterzee tegen dien stroom op te roeien en te pleiten voor het dogmatisch belang. Trouwens, ieder deskundige wist, dat Dr. Kuyper in deze arti- kelenreeks niets meer, niets minder, niets anders deed, dan wat alle Gereformeerde Theologen te Genève, Heidelberg, Herborn, Leiden, Groningen, Franeker of Utrecht al de jaren gedaan hebben, dat onze kerk met eere bloeide en naam in Europa had.

Intusschen had De Heraut van 13 Juni 1880, in het laatste artikel van deze reeks, al mogen roemen in den bijval van velen:

Ten minste, dit willen we wel in alle oprechtheid verzekeren, dat indien iemand ons een laar ge- leden een erkenning van deze particuliere genade had durven profeteeren, gelijk die in den loop der laatste tien maanden schier aan alle oorden des lands is uitgebroken, we zouden den op- timistischen droomer eenvoudig niet hebben ge- loofd. En nu van achteren te mogen ontdekken, dat zelfs uit het corps predikanten nu reeds verre over de honderd weer op het vaste fundament onzer drie formulieren positie hebben gekozen, om de universele christelijke v a a g h e d e n in de heilsleer weer tegen de goddelijke zekerheden van Gods gen- deraad uit te ruilen; te mogen waarnemen, hoe de invloed van ons blad, nu een oogenblik dal- lens, veeleer weer klon en won, dan daalde of inzank; te mogen bespeuren, hoe allerwegen in het land de kern en het pit der gemeente God

ook Arabië, Mesopotamië, Perzië, en zelfs Afghani- stan.

Het is van belang het Verre Oosten te kennen. Wordt niet in de naaste toekomst een oorlog voor- spel tusschen Japan en Amerika? Is er niet een strijd tusschen de verschillende mogendheden om het overwicht in China? En wat zal de uitgebroken burgeroorlog in dat groote rijk van meer dan 400 miljoen menschen nog brengen? Ook het Chris- tendom heeft er een gereeden ingang gevonden. Van den der vechtende Chineesche generaals wor- den wondere dingen verhaald. Voor twee jaren werd het met verbaasde oogen gadegeslagen, dat in China de samenwerking tusschen de vele zendingscor- poraties tot stand kwam, waaruit de Chineesche Zendingsraad werd geboren; deze luidde een nieuwe periode van arbeid in het Hemelsche Rijk in. Doch nu is men daar ook dit station reeds voorbij; het geroep om een Chineesche Kerk, nationaal en zelf- standig, wordt steeds sterker. Zoowel op politiek als op zendingsgebied gebeuren er dus opmerke- lijke dingen.

Toch blijft het Nabije Oosten voornamelijk de aandacht der geheele wereld tot zich trekken.

Van den aanvang der wereldgeschiedenis af, merkt Prof. Richter op in zijn Vorderasien-Rund- schau in het Jan-nummer van het „Neue Allg. Miss. Z.“, vormt dit landcomplex een subconti- nent, een geografische en geschiedkundige eenheid, welke door gelijksoortige klimatische en cultureele voorwaarden saamgehouden werd. De kern wordt gevormd door Mesopotamië (het Tweestroom- land), en weliswaar zoo, dat de daar heerschende volken altijd de neiging hadden hun heerschappij uit te breiden tot aan de Middellandsche Zee en Egypte in het Westen en over den Iran in het Oosten. Dit subcontinent is de bakermat van de Westersch-Europeesche cultuur; zijn geografische ligging bracht het ten allen tijde met zich mede, dat het het verbindingslid tusschen West en Oost geweest is; tusschen de landen om het Oostelijk deel der Middellandsche Zee, en die om het Westelijk deel van den Indischen Oceaan.

Wij mogen het ook met een poort vergelijken; daardoor zijn de volken getrokken, die in de groote volksverhuizing Europa overstroonden. En waar vooral vroeger vanuit deze poort de Islam zijn uitvalen deed op het Christen-Europa, trekt nu door deze poort het Evangelie deze landen binnen.

Het laatste volk, dat dit groote geheel van landen omvatte en tot een „wereldmacht“ had weten te brengen, zijn de Turken geweest in het Osmanische Rijk. Alleen had het, in tegenstelling met vroegere daar heerschende machten, het middelpunt van Mesopotamië verlegd naar Konstantinopel, om al- zoo een Europeesch-Aziatisch rijk te vormen. Dat is, gelijk wij in een volgend artikel hopen aan te toonen, afgeloopen.

Voor al na den oorlog heeft Engeland zijn in- vloedssfeer in dit reuzengebied uitgebreid.

De beide hoofdwegen toch tusschen West en Oost zijn ten allen tijde te water de Rode Zee en te land het Tweestroomland geweest; de eene heeft door het Suezkanaal, de andere door den Bagdadspoorweg verhoogde beteekenis gekregen. Nu, beide wegen heeft Engeland uitsluitend onder zijn controle gebracht.

Bovendien zijn in dit reuzengebied ten Oosten en Westen van Eufrat en Tigris van Mossol tot over het oude Elam heen in het Oosten, en onge- veer van het oude Ur tot in de landstreek El Hassa aan de Arabische Oostkust, groote en rijke petroleumbronnen ontdekt, welke voor den wereld- handel een factor van den eersten rang schijnen te worden, en wellicht in staat zullen zijn de opper- macht van Amerika op de wereldmarkt te breken.

Voor ons is dit landengeheel echter vooral van

den Heere weer met logemaakte tong loof en prijst over het terugvinden der geestelijke schatten van onze vaderen; ja te mogen zien, hoe zich in elke stad en elke groep van vlekken een krijg van mannen vormt, die ook de korden van de leers loomaakt en zich aanneemt en weer hope durft koesteren op de wederopstanding onzer be- gravenen en vergelene kerk; — zeg zelf, lezer, moet dit niet als een wonder in onze oogten zijn, en is niet veel vroeger en veel krachtiger dan we dorsten of konden hopen, onze zeer ern- stige bezorgheid beschaamt?

De afzonderlijke uitgave van dit vierde deel „Ur het Woord“ had ten gevolge, dat te Pretoria in het liberale blad de Volksstem drie afver- tentien werden geplaatst: Christus wel pro omnibus, terwijl te Amsterdam bij M. S. Brunet een brochure verscheen: „Gewogen en telicht bevonden“; af: Dr A. Kuyper's leer van de particuliere genade aan de Heilige Schrift getoetst, door Veritas. In dit laatste boekje waardeerde Dr. Kuyper den toon en de wijze van strijdvoeren. Toch gaf het hem geen aanleiding tot nader betoog. Immers, het opende geen enkel nieuw gezichtspunt, en bood slechts de bekende pleitredenen, zij het ook in aangename, nobelen vorm. De Heraut nr 374.

In den geest van Dr. Kuyper verschenen later over hetzelfde onderwerp: De leer der Ulti- mae kiezing, door K. Fernhout, 1921, en Om 't een- wig welbehagen, door K. Dijk, 1924.